

**Att genomföra
hälsoundersökningar
för nyanlända**
- en vägledning

Att genomföra hälsoundersökningar för nyanlända- en vägledning

Publicerad 2025

Författare: Utveckling migration och hälsa, Region Skåne

Redigering och illustrationer: Anna Timan

För frågor om innehåll: utveckling.migrationochhalsa@skane.se

Innehåll

<u>Introduktion</u>	<u>4</u>	<u>Kvinno- och mödrahälsa</u>	<u>14</u>
<u>Hälsoundersökningens syften och mål</u>	<u>5</u>	<u>Infektioner och smittskydd</u>	<u>16</u>
<u>Bemötande av personer i utsatta situationer</u>	<u>6</u>	<u>Livsstil</u>	<u>18</u>
<u>Självomsorg</u>	<u>6</u>	<u>Psykisk hälsa - vuxna</u>	<u>19</u>
<u>Förbered hälsoundersökningen</u>	<u>7</u>	<u>Psykisk hälsa - barn</u>	<u>20</u>
<u>Kalla och boka</u>	<u>7</u>	<u>Våld/tortyr</u>	<u>21</u>
<u>Planera för enskilda samtal</u>	<u>7</u>	<u>Bedömning</u>	<u>23</u>
<u>Boka tolk</u>	<u>8</u>	<u>Avslutning av hälsosamtalet</u>	<u>24</u>
<u>Förbered provtagning</u>	<u>8</u>	<u>Information om att söka vård i Sverige</u>	<u>25</u>
<u>Förbered rummet</u>	<u>8</u>	<u>Provtagning</u>	<u>26</u>
<u>Genomför hälsosamtalet</u>	<u>9</u>	<u>Kroppsupersökning</u>	<u>27</u>
<u>Inled samtalet</u>	<u>9</u>	<u>Efter besöket</u>	<u>28</u>
<u>Allmänna frågor</u>	<u>10</u>	<u>Dokumentation</u>	<u>28</u>
<u>Social situation</u>	<u>12</u>	<u>Provsvar/uppföljning</u>	<u>29</u>
<u>Somatisk hälsa</u>	<u>13</u>		

Introduktion

Detta är en vägledning för dig som ska göra hälsoundersökningar för asylsökande med flera. Vägledningen är tänkt att fungera som ett stöd inför dina första hälsoundersökningar och som en kunskapsbank som du kan återkomma till vid behov.

Övergripande information och regelverk kopplade till hälsoundersökningar återfinns i Region Skånes riktlinje.

[Hälsoundersökning av personer från andra länder – Regional riktlinje](#)

Innehållet i vägledningen är ordnat efter den struktur som finns i samtalsmallarna för vuxna och barn.

I vägledningen kan du till exempel hitta svar på

- varför du ställer de olika frågorna i samtalsmallen
- hur du ska agera och formulera dig för ärliga svar
- vad du gör du med svaren som du får
- vad du ska dokumentera och hur.

Hälsoundersökningens syften och mål

Hälsoundersökningen har två syften. Det ena är att uppmärksamma fysisk och psykisk ohälsa inklusive behov av smittskyddsåtgärder. Det andra är att informera om rättigheter till vård och hur personerna du möter söker vård i Sverige.

Om du upptäcker vårdbehov vid hälsoundersökningen ska dessa omhändertas enligt vanlig medicinsk prioritering.

Hälsoundersökningen består av:

- Hälsosamtal
- Provtagning
- Information om hur patienten söker vård i Sverige
- Kroppsundersökning av läkare vid behov

Hälsosamtal

Hälsosamtalet genomförs enligt en samtalsmall. Det finns en mall för vuxna och en för barn. Barnmallen är för barn mellan 0 till och med 17 år men du kan dock efter mognadsbedömning använda vuxenmall till äldre barn.

[Samtalsmall för hälsoundersökning - vuxen](#)

[Samtalsmall för hälsoundersökning - barn](#)

Provtagning

Provtagning görs enligt provtagningsanvisning i samband med hälsosamtalet.

[Provtagning vid hälsoundersökning av nyanlända migranter](#)

Information om vård i Sverige

Patienten får information om var och hur hen kan söka vård i Sverige och om vilka rättigheter hen har.

Kroppsundersökning

En kroppsundersökning ska ingå i hälsoundersökningen om det finns skäl till det. Den genomförs av läkare.

Bemötande av personer i utsatta situationer

Ett gott bemötande inom hälso- och sjukvården är en självklarhet. I mötet med personer i utsatta situationer är det ännu viktigare att förmedla en känsla av omtanke, trygghet och delaktighet. De som flytt kan dessutom vara traumatiserade på olika sätt. Kanske är tilliten till andra människor, speciellt till myndighetspersoner, förlorad.

Att flytta till ett nytt land innebär alltid att man lämnar det invanda, platser, språk och sitt sociala skyddsnät. Det kan vara stressande även om man migrerar av en "trevlig" anledning som giftermål eller arbete.

Bemötande och stöd av personer från andra länder - Vårdgivare Skåne

Vårdgivare – att möta personer med flyktbakgrund - Röda Korset

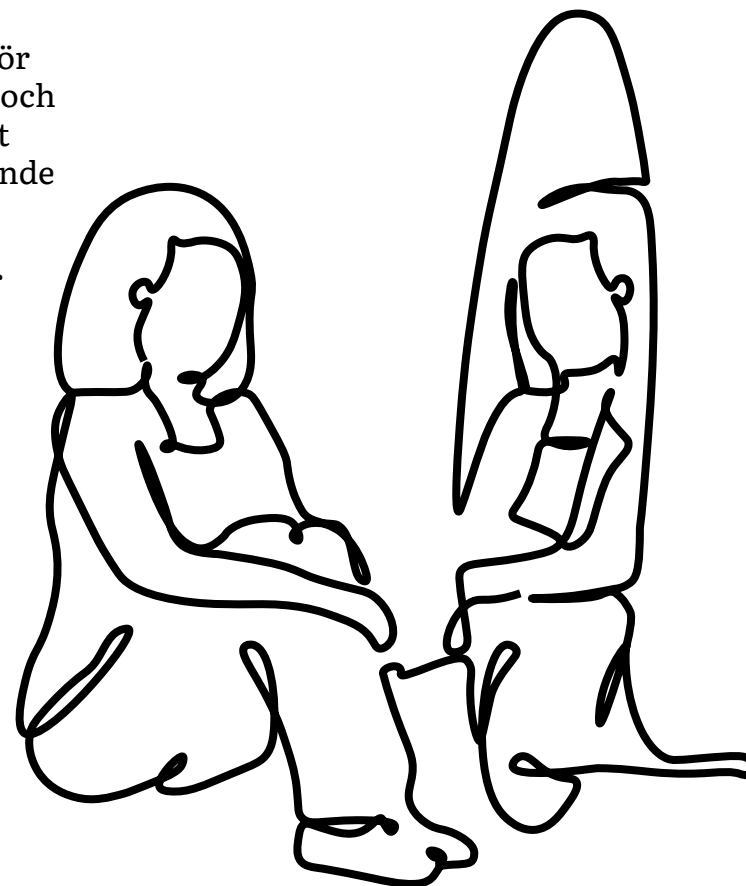
Självomsorg

När du träffar människor som berättar om svåra upplevelser är det helt naturligt att själv bli känslomässigt påverkad. Du måste därför se till att ta hand om dig själv, men också om dina kollegor. Det är till exempel viktigt att du berättar för din chef om du känner behov av professionellt stöd.

På arbetsplatsen bör det finnas rutiner för hur du tar hand om dig själv och hur du och dina kollegor tar hand om varandra. Det kan till exempel vara rutiner för avlastande samtal.

Röda Korset har samlat tips och stöd för dig som möter människor som är traumatiserade.

Självomsorg för dig som möter traumatiserade | Röda Korset

Förbered hälsoundersökningen

Kalla och boka

Information om att en person ska erbjudas hälsoundersökning kan finnas i Vera Asyl Hälsoplan eller via remiss/underlag från kommunal verksamhet som exempelvis elevhälsa eller kommunal etableringsverksamhet.

Det kan också komma remiss/underlag från elevhälsan eller barnhälsovården för hälsoundersökning för ett barn. Du kan då med fördel ringa familjen tillsammans med tolk för att ta reda på om det finns fler barn i familjen och om föräldrarna också ska bokas.

Du kan även uppmärksamma berättigade som söker vård hos er men inte tidigare fått en hälsoundersökning. Detaljerad information återfinns i riktlinjen.

Om patienten finns i Vera Asyl ska bokning göras både i Vera Asyl och i det ordinarie bokningssystemet. Använd kallelse från både det ordinarie bokningssystemet och Vera Asyl eller ett följebrev på patientens språk.

Om personen inte finns i Vera Asyl, använd vanlig kallelse samt följebrev med information om hälsoundersökningen.

Boka med fördel hela familjer samtidigt. Det underlättar både för verksamheten och familjen. Avsätt 60 minuter per person till hälsosamtal, provtagning och dokumentation.

Avsätt tid till varje familjemedlem men säkerställ att det står samma starttid i kallelsen till samtliga. Skicka samtliga kallelser samt ett följebrev i samma kuvert till familjen.

Planera för enskilda samtal

Planera för möjlighet till enskilda samtal om flera personer ska delta vid hälso-samtalet. Vissa frågor passar att ställa till alla samtidigt, som exempelvis allmänna uppgifter. Andra frågor kan passa bättre i enskilda samtal, exempelvis när du ställer frågor om tortyr, våld, övergrepp och könsstypning.

Tänk igenom var resten av familjen ska vara medan du har enskilda samtal.

Följebrev till hälsoundersökning
16 olika språk) - Vårdgivare Skåne

Förbered provtagning

PKU: Upprätta kundnummer på PKU-lab. Beställ provtagningsmateriel via deras webbutik.

[PKU-laboratoriet, Anmälan till webbutiken](#)

Gå in på Analysportalen och sök på PKU. Tryck på "Nyföddhetscreening med PKU-prov". Du kommer då till PKU-sidan på Karolinska Universitetssjukhuset i Stockholm.

[Analysportalen - Vårdgivare Skåne](#)

Quantiferon: Beställ provtagnings-kit från Marknadsplatsen. Ta del av provtagningsanvisningar.

[Quantiferon, Analysportalen – Vårdgivare Skåne](#)

PPD: Sätts intrakutant och handlaget kan kräva viss träning. Se instruktion från Rikshandboken BHV.

[Tuberkulintest, TST - Rikshandboken i barnhälsovård](#)

[Injektionstekniker vid vaccinationer - Rikshandboken i barnhälsovård](#)

Du kan skapa vårdkontakt i PMO på det datum du ska göra hälsoundersökningen och beställa proverna dagen innan. Om du inte signerar kan du ta bort beställning och vårdkontakt om patienten inte kommer.

Boka tolk

Boka patienter med samma språk under samma dag så att du kan använda samma tolk under till exempel en hel eftermiddag.

Beskriv vad det gäller i kommentarsfältet när du bokar tolken, till exempel "hälsoundersökning för en hel familj inklusive provtagning av barn". Tolken kan då förbereda sig och vet att tolkningen kan ta ganska lång tid. Tolkarna uppskattar om du pratar med dem några minuter innan och berättar vad det är ni ska göra.

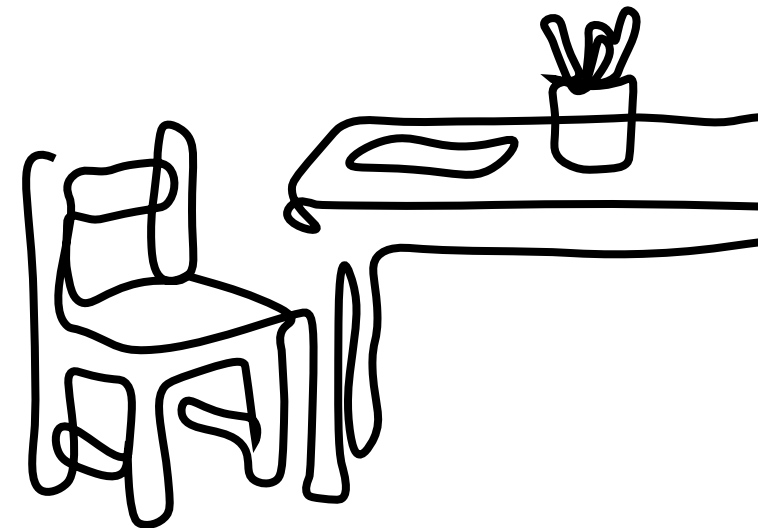
Tolkning ska generellt ske i jag-form. När tolken pratar i jag-form kan mindre barn ibland ha svårt att förstå vem som ställer frågorna. I dessa fall kan ni välja att frånga tolkning i jag-form. Gör gärna denna bedömning tillsammans med tolken.

[Goda råd vid användning av tolk - Vårdgivare Skåne](#)

Förbered rummet

Välj rum utifrån hur många som förväntas delta i samtalet. Se till att det finns stolar till alla, inklusive tolken. Möblera så ni alla kan se varandra.

Ta gärna in papper, kriterior, pennor eller något annat som barnen kan sysselsätta sig med.

Genomför hälsosamtalet

Inled samtalet

Börja med att låta tolken presentera sig och informera om sin sekretess. Säkerställ att tolken och patienterna förstår varandra.

Berätta att hälsoundersökningen är ett erbjudande till nyanlända. Förklara syftet med hälsoundersökningen och att frågorna under samtalet är rutinfrågor som alla får.

Inled varje avsnitt i samtalsmallen med att förklara vad du nu kommer att ställa frågor om och varför du ställer dessa frågor.

Barn

Börja gärna med ett allmänt samtal med barnet, för att lära känna varandra och för att kunna göra en mognadsbedömning gällande om du ska rikta dina frågor direkt till barnet eller till vårdnadshavare. Bedöm samtidigt om det kan vara relevant med enskilt samtal med barnet.

Ibland berättar föräldrarna att barnet är väldigt oroligt inför provtagning. Prata då direkt med barnet och förklara att det är naturligt att vara rädd. Föreslå Emla-plåster och sätt på det direkt.

"Gick du i skolan i ditt hemland? Trivdes du där? Var går du i skolan nu? Trivs du där? Vad heter dina kompisar? Vad gör ni på rasterna?"

Tänk på att prata i kortare sekvenser och skapa pauser för tolkningen.

"Detta är en hälsoundersökning som du erbjuds när du är ny i Sverige."

"Vi vet att det kan vara en utmaning att etablera sig i ett nytt land och att det kan vara extra svårt om du inte är helt frisk. Jag kommer därför ställa frågor om din hälsa och vill gärna hjälpa dig vidare om du behöver träffa annan vårdpersonal."

"Vi kommer börja med ett gemensamt samtal. Efter det brukar vi prata med er var och en för sig."

"Du bestämmer vilka frågor du vill svara på. Jag skriver ner viktig information om din hälsa i din journal. Journalen får bara vårdpersonal läsa."

"Hälsoundersökningen påverkar inte dina möjligheter att få stanna i Sverige."

Allmänna frågor

Patientuppgifter

Kontrollera att patientens adress och telefonnummer stämmer. Asylsökande och papperslösa är inte folkbokförda och flyttar ofta. Det är viktigt att du vet hur du ska kunna nå patienten för provsvar efter hälsoundersökningen.

Ursprung och ankomst

Patientens flykt- eller resväg, eventuella vistelser i flyktingläger och om patienten varit fängslad kan vara faktorer som påverkar hälsan och därför relevanta att fråga om. Exempelvis kan risken för smittsamma sjukdomar öka om patienten vistats i flyktingläger eller varit fängslad och patienten kan även ha psykiska besvär. Dokumentera det som är relevant för patientens hälsa.

Vuxen

”Nu kommer jag först att fråga några allmänna saker om dig. Hur du har rest på vägen hit och hur du bor kan påverka hälsan. Reste du ensam eller tillsammans med någon?”

”Många som har flytt från sitt hemland har kommit till Sverige med båt eller bil. Under resan har många suttit tätt tillsammans med andra och vissa har bott i flyktingläger.”

”Är det något du har varit med om? Jag frågar för att det kan påverka hälsan på flera sätt.”

Barn

”Mamma och pappa berättade att det tog lång tid när ni reste hit till Sverige. Hur var resan för dig? Hände det nånting under resan som gör att du mår dåligt nu?”

Ensamkommande barn

Alla ensamkommande barn ska så snart som möjligt få en god man utsedd av kommunen. En god man har juridiskt ansvar för barnet även om barnet bor i familjehem. Om barnet saknar god man, informera familjehem/boende om att de bör kontakta socialtjänsten.

Sysselsättning i hemlandet

Att ställa frågor om sysselsättning är ett sätt att lära känna personen och skapa en bild av hur hen har haft det i livet. Du kan dessutom få veta om det patienten har arbetat med kan ha skapat hälsoproblem.

Ställ också frågan om sysselsättning till barn. De kan också ha arbetat med tunga eller farliga jobb.

Dokumentera information som är relevant för hälsan.

Vuxen

”Andra människor som flytt till Sverige har berättat för mig att de haft fysiskt krävande och tunga jobb, eller har utsatts för starka kemikalier, har det varit så för dig?”

Barn

”Har du haft något arbete? När var det? Vad gjorde du då?”

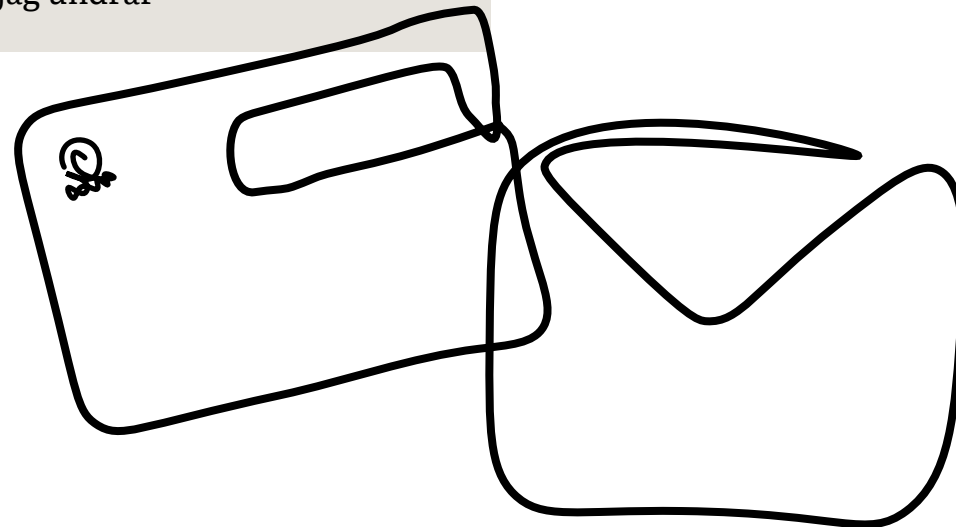
Kan läsa/skriva

Syftet med frågan är att utifrån svaret kunna anpassa informationen vi ger till patienten.

Dokumentera om personen är analfabet och prata om hur hen vill ha information från vården i framtiden.

”Jag ser här att du pratar (språket patienten pratar). Använder du det språket för att läsa och skriva?”

”Ibland behöver vi skicka skriftlig information till dig och det är därför jag undrar”

Social situation

Familjesituation

Det kan ha betydelse om man bor med familj eller vänner för ens psykiska välbefinnande. Det kan också påverka ens hälsa om ens familj inte är i Sverige.

Boendesituation/med vem?

Hur man bor kan ha betydelse för hälsan på flera sätt. Det kan vara att man bor någonstans där det inte finns värme, möjlighet att laga mat eller att sköta sin hygien. Det kanske inte heller finns tillgång till tvättstuga. Det kan ha betydelse till exempel om familjen har småbarn eller ska behandlas för skabb och behöver tvätta alla kläder och sängkläder med mera.

Det har ingen betydelse för asylärendet hur man bor däremot kan man behöva hjälpa familjen med kontakt med socialtjänsten om de bor väldigt dåligt och framför allt om det finns små barn.

Somatisk hälsa

”Nu kommer jag att ställa frågor om hur du mår i kroppen och eventuella sjukdomar. Det är för att se om det finns något jag kan hjälpa dig med.”

”Du behöver inte svara om du inte vill och jag delar bara informationen med andra om du godkänner det.”

Sjukdomshistoria

Låt patienten berätta om tidigare sjukdomstillstånd som har betydelse för hälsan idag.

Om patienten berättar om tidigare sjukhusvård bör du överväga om det finns förhöjd risk för smittsamma sjukdomar (se [Bedömning](#) på sidan 23).

Om patienten har aktuell medicin, säkerställ att det finns recept. Vid behov skapa kontakt med läkare. För transpersoner bör du undersöka om det finns en pågående hormonbehandling.

Hälsotillstånd

Be patienten berätta om hur hen upplever sin hälsa, inklusive munhälsa. Utifrån patientens upplevelse gör du en allmänmedicinsk bedömning för att identifiera eventuella vårdbehov.

Om du upptäcker ett vårdbehov ska det hanteras enligt vanlig medicinsk prioritering. Om händertagande av ev vårdbehov är inte en del av hälsoundersökningen utan ska registreras separat, enligt rutin.

Barn

När det gäller barn, överväg att fråga både barnet och vårdnadshavaren. Det kan exempelvis handla om operationer, skador eller sjukdomar.

Utgå i första hand från barnets upplevelse av hälsa. Beroende på ålder och mognadsbedömning kan du be föräldrarna berätta hur de upplever barnets hälsa inklusive munhälsa.

Gör en allmänmedicinsk bedömning för att identifiera eventuella vårdbehov utifrån det barnet/föräldrarna beskriver av den fysiska hälsan.

Kvinno- och mödrahälsa

Erbjud enskilt samtal

Det är lämpligt med enskilt samtal här. Det kan vara bra att ha med sig i tankarna att många, även unga flickor, blir utsatta för övergrepp under flykten. Om det framkommer under samtalet att patienten varit utsatt för övergrepp kan du överväga att föreslå ett graviditetstest.

Graviditet och preventivmedel

Graviditetstest tas utifrån patientens önskemål eller vid eventuella symptom som kan tyda på det. Vid graviditet, behov av preventivmedel med mera hänvisar/remitterar du patienten till barnmorskemottagning eller ungdomsmottagning.

Gynekologiska besvär

Om du identifierar gynekologiska besvär, triagera enligt enhetens vanliga rutiner alternativt hänvisa eller skicka remiss till berörd enhet.

Könsstympning

Kvinnlig könsstympning innebär att någon skadar eller skär bort delar av en flickas underliv utan att det finns medicinskt skäl för det. Könsstympning kan leda till fysiska och psykiska symptom.

Det är viktigt att skapa trygghet genom enskilt samtal när ni pratar om detta. Minnet av könsstympningen kan vara livslångt och traumatiskt. En del kvinnor kan ha problem med tillit eftersom de känner sig svikna av nära anhöriga som utsatt dem för könsstympningen. En del utvecklar posttraumatiskt stressyndrom, PTSD (se Psykisk hälsa).

Frågan ställs inte endast att direkt få ett svar utan det är även för att normalisera det och signalera medvetenhet om att det förekommer. Detta kan göra att personen, även om hen inte berättar för dig just nu, kanske berättar för en annan person de har förtroende för senare.

Vuxen

”Kvinnlig könsstympning är inte ovanligt i (landet där kvinnan har sitt ursprung). Det kan vara viktigt för din hälsa att veta om detta hänt dig.”

”Könsstympning kan ha ett annat namn i ditt samhälle/ land. Är det något som hänt dig?”

”Har du några besvär av det?”

Barn

”Flera flickor har berättat för mig att de varit med om att vuxna har skadat deras underliv. Är det något som har hänt dig?”

”Har du ont?”

”Har du svårt att kissa?”

Om det vid samtal framkommer att kvinnan/flickan har besvär eller komplikationer ska du remittera eller hänvisa till gynekologisk mottagning på närmaste sjukhus. Innan flickor fått sin första mens ska de remitteras till barnklinik.

Mottagningar i Skåne

[Vulvamottagningen, Gynekologisk mottagning Malmö](#)

[Gynekologimottagning - Helsingborgs lasarett](#)

[Gynekologimottagning - Centralsjukhuset Kristianstad CSK](#)

[Gynekologimottagning - Lasarettet i Ystad](#)

Läs mer om kvinnlig könsstympning

[Könsstympning av flickor och kvinnor - Kunskapsguiden](#)

[Amelmottagningen - Södersjukhuset](#)

Infektioner och smittskydd

Vaccinationsstatus

De som bedöms ha otillräckligt skydd eller inte är säkra på sin vaccinationsstatus ska kostnadsfritt erbjudas kompletterande vaccinationer inom Primärvården för vuxna. Generellt är det svårt att bli säker på en persons vaccinationsstatus. Om du är osäker är det bättre att bedöma att det finns ett behov än tvärt om.

Vaccination är ett separat uppdrag och utförs inte under hälsosamtalet.

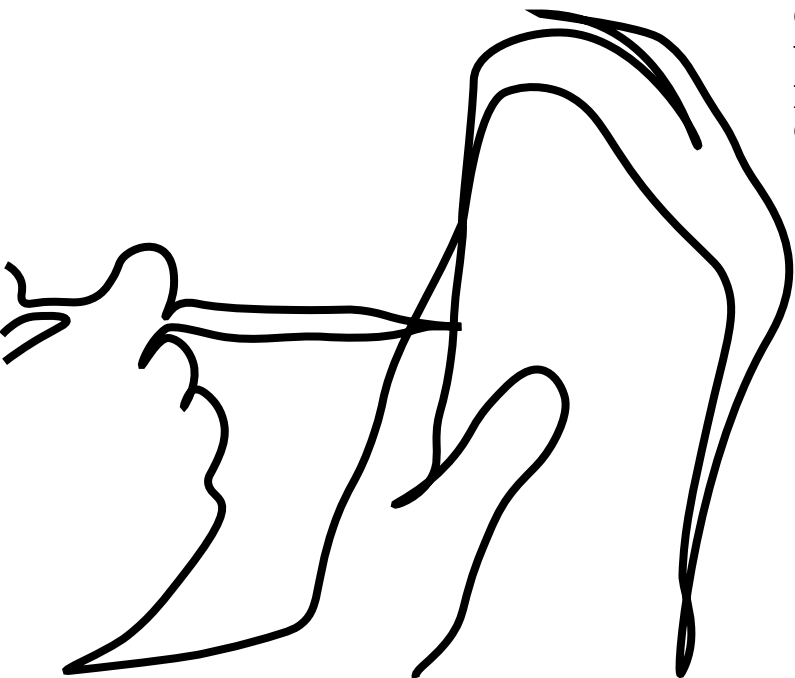
[Vaccination för nyanlända - Vårdgivare Skåne \(skane.se\)](#)

Elevhälsan/BVC gör en bedömning av vaccinationsbehovet och ger barnet kompletterande vaccinationer.

Undantaget Hepatit B-vaccination som ges av primärvården efter provtagning anti-HBs.

[Hepatit B-vaccination till barn i skolåldern - Vårdgivare Skåne](#)

”Jag kommer nu att ställa frågor om vaccinationer och om smittsamma sjukdomar.”

Tuberkulos

”Man kan ha sjukdomar, som till exempel tuberkulos eller hepatit, utan att veta om det eftersom de ofta är utan symtom.”

”Jag frågar alla om detta, oavsett vilket land de kommer från. Människor som är födda i Sverige kan också ha sådana sjukdomar.”

”Vet du om du eller någon i din familj har träffat någon med en smittsam sjukdom, som till exempel tuberkulos?”

Om patienten svarar ja på någon av frågorna i mallen kan det vara tecken på aktiv tuberkulos, se [Bedömning](#) på sidan 24.

[Tuberkulos – fakta om smittsamhet, symtom, diagnos, behandling](#)

Tarmparasiter

Om patienten haft diarré en tid, överväg faecesprov enligt provtagningsanvisning. Se riktlinje gastroenterit. Vid klåda i ändtarmen, överväg exempelvis springmask.

[Gastroenterit - AKO Skåne - Riktlinje för primärvården - Vårdgivare Skåne](#)

MRSA/MRB

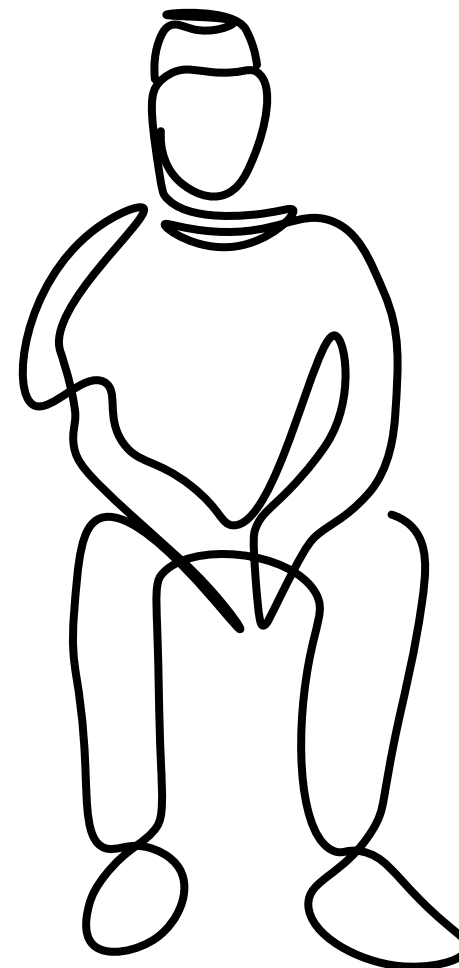
Om patienten har fått sjukhusvård, poliklinisk kirurgi eller sårvård utanför Norden de senaste sex månaderna ska de provtas för MRSA och ibland annan MRB.

[MRSA - smittskyddsblad och sjukdomsinformation - Vårdgivare Skåne](#)

[Multiresistenta bakterier \(MRB\) – vårdhygieniska rutiner - Vårdgivare Skåne](#)

Kontakta Vårdhygien vid frågor.

[Kontakt – Vårdhygien - Vårdgivare Skåne](#)

Livsstil

Använd frågorna i mallen för att identifiera faktorer som kan vara relevanta för patientens hälsa. Använd dig av de strategier du generellt använder för att ta reda på om patienten har ett eventuellt riskbruk och agera enligt vanlig rutin. För de lite äldre barnen bör du fråga om rökning, alkohol och användning av droger.

Fråga specifikt om huruvida patienten röker vattenpipa och inte bara om patienten röker eftersom vattenpipa inte alltid ses som just rökning när du ställer frågor om tobak.

Var uppmärksam på saker som kan anses vara kulturellt präglade:

- Vad anses vara droger?
- Hur stort alkoholintag anses vara skadligt respektive normalt i olika kulturer?
- Vad anses vara fysisk aktivitet? Är det till exempel enbart kraftigt pulshöjande träning eller även lugna promenader?

Psykisk hälsa - vuxna

Syftet med detta avsnitt i mallen är att hitta indikationer på psykisk ohälsa och kunna erbjuda stöd till patienten. Frågorna kan med fördel ställas under enskilt samtal.

Psykisk ohälsa är överrepresenterat i gruppen migranter. Orsaken kan ligga i faktorer som rör migration och flykt men även andra på grund av andra påfrestningar och tillstånd.

Börja med att kort förklara varför du tar upp psykisk ohälsa och varför frågorna ställs. Beskriv hur syftet med frågorna är att hjälpa med det svåra och att det finns hjälp att få när man mår dåligt. Understryk frivilligheten i att svara. Det kan underlätta för patienten.

Om patienten svarar ja på minst en av de första fem frågorna, ställ även fråga sex. Förklara tydligt vad frågorna innebär om patienten inte förstår. Om patienten svarar ja på två eller fler frågor ska psykosocialt stöd erbjudas.

Erbjud stöd även om du som vårdpersonal misstänker psykisk ohälsa trots nekande svar på frågorna. Var särskilt uppmärksam på:

- Nedstämdhet eller depression
- Irritation eller frustration över frågorna
- Uttalade suicidtankar

Uppmuntra till att ta emot stöd. Att normalisera patientens upplevelser kan öka chansen att de tar emot hjälp. Bekräfta att deras känslor är vanliga reaktioner på svåra händelser och påminn om att stöd finns.

”Många som kommer till ett nytt land kan må dåligt på andra sätt än fysiskt. Därför brukar vi ställa frågor om psykisk hälsa.

”Ibland är det svårt att prata om sådana saker som jag kommer att fråga om nu. Du behöver inte svara om du inte vill. Jag frågar för att kunna hjälpa dig. Hjälp finns att få för att må bättre.”

”Du berättade att du inte känner igen dig själv och att du snabbt kan bli väldigt arg, även på människor du inte känner, till exempel på vårdcentralen eller i affären.”

”Det är en normal reaktion när man varit med om svåra händelser. Det finns hjälp att få för att hantera detta.”

Psykisk hälsa - barn

Frågorna kan ställas under enskilt samtal eller tillsammans med förälder. Ibland vill vårdnadshavare berätta om barnet enskilt. Socialstyrelsen rekommenderar att man ställer frågorna till barnet om man bedömer att det är möjligt.

Samtalet ska även innefatta hur barnet påverkas av vårdnadshavarnas och andra familjemedlemmars hälsa.

Vanliga symptom på psykisk ohälsa är sömnstörningar, aptitlöshet, oro, mardrömmar och nedstämdhet. Vissa barn kan börja kissa i sängen fast de varit torra i flera år, kanske beroende på att de inte vågar gå upp på natten. Diffus smärtproblematik är vanligt exempelvis ont i magen, spänningshuvudvärk, värkande muskler eller oförklarlig trötthet.

Ensamkommande barn kan ha haft en svår resa från hemlandet. De kan ha blivit utsatta för våld och övergrepp. Psykisk ohälsa är vanligt bland ensamkommande barn.

Påminn om sekretess och få medgivande om du behöver kontakta skolsköterska. Om du behöver göra en orosanmälan bör föräldrarna informeras. Normalisera psykisk ohälsa hos barn och vuxna. Det kan öka chansen att patienten tar emot hjälp.

”Nu ska vi prata lite om hur du mår. Det kan vara svårt att sätta ord på vad man känner eller varit med om och jag vet att det ibland kan kännas svårt att prata om.”

”Du behöver inte svara om du inte vill. Jag frågar för att kunna hjälpa dig för hjälp finns att få så att du kan må bättre”

”Det du berättar för mig stannar i det här rummet. Om du ger mig tillåtelse att berätta för någon annan, till exempel din skolsköterska, kan jag göra det.”

”Jag skriver ner viktig information om din hälsa i din journal. Bara vårdpersonal kan läsa det. Ibland, om jag känner mig orolig för dig, behöver jag berätta för andra vuxna.”

”Du berättade att du ofta känner dig ledsen och drömmer mardrömmar och att du inte känner igen dig själv. När vi pratade sa du också att du ibland bara vill vara själv och inte träffa dina kompisar.

”Det är inte alls ovanligt att det är så när du inte mår bra. Berätta gärna för mig. Det finns hjälp att få.”

Våld/tortyr

Syftet med frågorna är att upptäcka om personen blivit utsatt för olika typer av våld. Våld kan förekomma i nära relationer och kan vara pågående eller i form av krigstrauma eller tortyr som personen varit med om i sitt hemland eller under resan till Sverige.

Du behöver ställa frågorna på ett sätt som inte upplevs som i ett förhör. Utred mycket varsamt och inte mer än vad som är nödvändigt för att kunna hjälpa patienten vidare. Informera, normalisera och understryk att det är upp till patienten själv om hon eller han vill svara.

Frågorna i mallen är ett bra sätt att få fram indikationer på utsatthet för tortyr och minsta misstanke om utsatthet är tillräcklig för att utreda vidare.

Barn

När det gäller de yngre barnen kan du fråga föräldrarna men du kan också ställa frågor till barnen.

Om barnet börjar berätta om våld, hot eller sexuella övergrepp är det sällan något nytt för barnet. Det nya är möjligen att barnet nu berättar om något som hen burit på länge, för någon annan. Barn som har varit utsatta för våld, hot eller sexuella övergrepp är ofta rädda för att vuxna inte ska tro på det eller inte orka ta emot det barnet berättar. Därför blir det särskilt viktigt att du gör vad du kan för att upplevas som snäll och skapa en förtroende i samtal om detta så att barnet känner tillit och vågar berätta.

I många fall definierar inte barnet själv det våld hen utsatts för som tortyr, trots att det verkar vara det. Det kan ibland vara svårt att avgöra. Misstanke om tortyr kan kvarstå och därför finns detta alternativ i mallen.

”Är det någon som gjort saker mot dig så du har fått ont?”

”Är det någon som har tagit på din rumpa på ett sätt som du inte vill?”

”Har du sett någon, som skadat någon annan i din närhet?”

”Har du sett krig eller explosioner på nära håll?”

”Har du blivit inlåst eller fängslad?”

Vuxna

”Många människor som kommer till Sverige har varit med om svåra händelser tidigare.”

”Om man utsatts för olika typer av våld kan det göra att man mår dåligt både kroppsligt och psykiskt även om det inte syns. Det kan vara svårt att prata om dessa saker men det finns hjälp att få för att må bättre.”

”Jag kommer att ställa några frågor som vi ställer till alla och du behöver inte svara om du inte vill.”

Omhändertagande

Om det under hälsosamtalet framkommer att en person har blivit torterad, våldtagen eller utsatt för våld i nära relationer behöver du bedöma vilken typ av vidare omhändertagande som är relevant för personen exempelvis beroende på om personen huvudsakligen har psykiska eller somatiska besvär.

En lokal rutin för omhändertagande av dessa patienter behöver upprättas och kommuniceras inom verksamheten. Rutinen kan exempelvis innebära att patienten utreds vidare av psykosocialt team eller av personal med annan relevant kompetens på enheten.

Läs mer om våld i nära relationer

Här kan du hitta kontaktuppgifter till Barnskyddsteamet som erbjuder rådgivning och stöd i handläggning vid misstanke om att barn far illa, vid frågor om barn som anhöriga, oro för väntat barn och våld i nära relationer.

[Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck - Vårdgivare Skåne](#)

Läs mer om omhändertagande av tortyröverlevare

[Tortyr - Vårdgivare Skåne](#)

[Vägledning när du möter tortyröverlevare - Uppdrag Psykisk Hälsa](#)

Kom ihåg att du som vårdpersonal i primärvården har kompetens att utreda och behandla en mängd hälsoproblem, vare sig dessa är orsakade av tortyr eller inte.

Bedömning

Gör en samlad bedömning av personens anamnes för att ta ställning till om det finns behov av utökad provtagning. Det gäller vid misstanke om aktiv tuberkulos, tarmparasiter, MRSA/MRB och sexuellt överförbara sjukdomar. Du bedömer även om det finns behov av dold anteckning.

Misstanke om aktiv tuberkulos

Om patienten visar symptom på aktiv tuberkulos bokar du en akut läkarbedömning. Du kan också ringa infektionsmottagning vid närmsta sjukhus om du är tveksam. I övriga fall, följ flödeschema för tuberkulos.

[Smittskyddsblad tuberkulos](#)

Sexuellt överförbara sjukdomar (STI)

Om patienten har blivit utsatt för sexuella övergrepp eller på annat sätt uppgett oskyddad sexuell kontakt bör provtagning utökas med syfilis, klamydia och gonorré (gonorré ingår i klamydiaprovet). Ordinerar av läkare.

Dold Anteckning

Bedöm om det finns risk för att journalen kan läsas av obehöriga och överväg i så fall att använda funktionen Dold anteckning. Det kan vara aktuellt om det finns en hotbild mot patienten eller närstående, om någon riskerar att tvinga patienten att logga in på 1177 eller om patienten har delat information som inte bör vara tillgänglig för andra (exempelvis om våld i nära relationer eller övergrepp som är okända för familjen).

Kom ihåg att detta även gäller för barn över 13 år som själva kan logga in på 1177. Informera patienten om att en Dold anteckning endast är tillgänglig för sjukvårdspersonal och inte kan läsas av någon annan och inte heller av patienten själv.

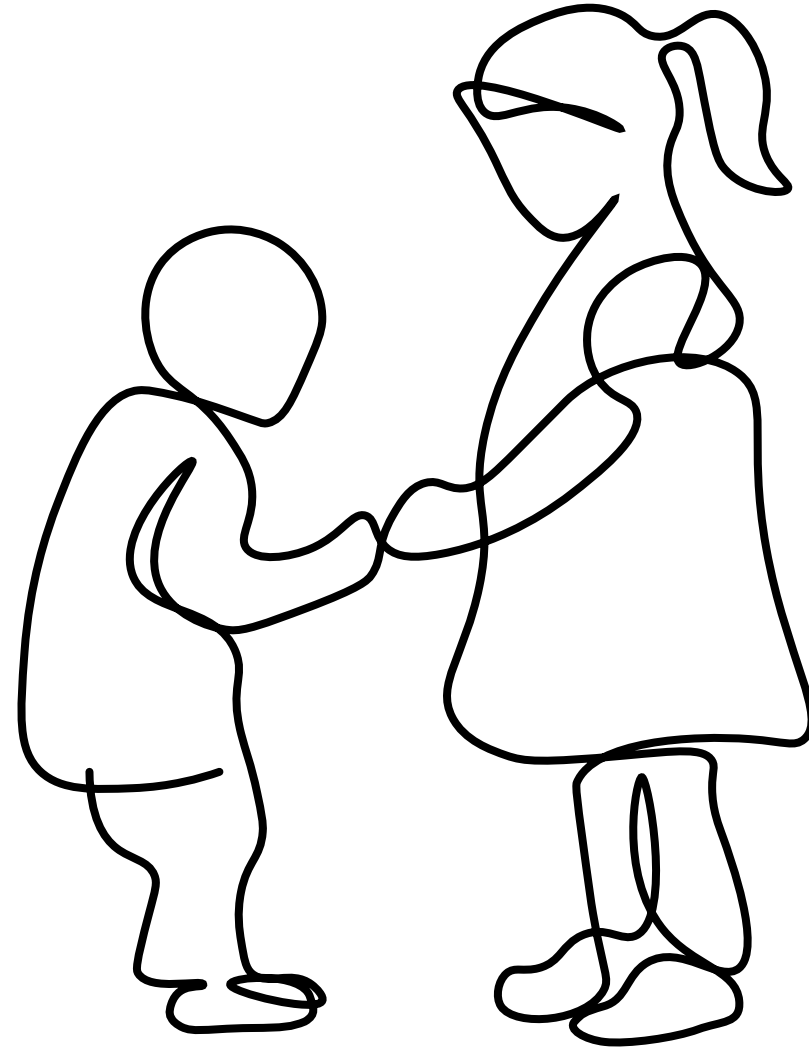
[Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck - Vårdgivare Skåne](#)

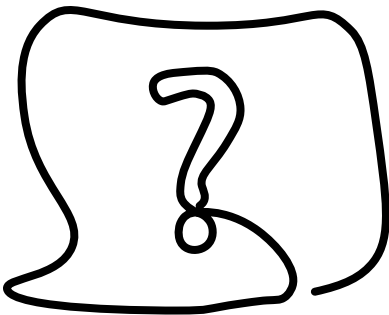
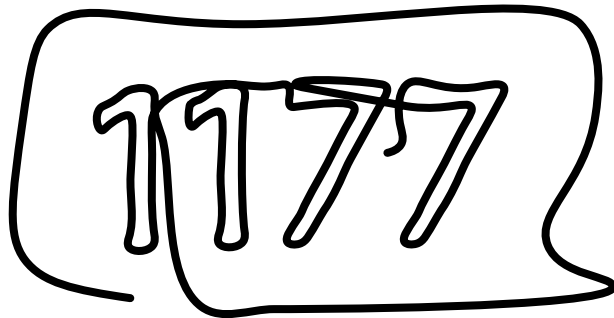
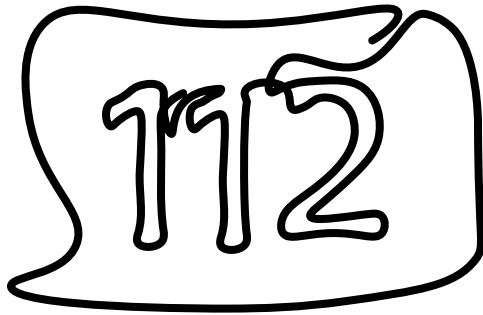

Avslutning av hälsosamtalet

Avsluta med att besvara eventuella frågor från patienten eller barnet och eventuella anhöriga. Informera åter om hur man söker vård i Sverige enligt lokal rutin som behöver finnas i verksamheten.

Informera om hur de kommer att få provsvar och röntgensvar, kontrollera adress och telefonnummer. Berätta också vad som händer vid patologiska provsvar, enligt den rutin ni har på enheten.

Information om att söka vård i Sverige

Att förstå det svenska sjukvårdssystemet kan vara utmanande för nyanlända, särskilt när det gäller att känna till sina rättigheter och hur man söker vård. Ge därför tydlig och anpassad information utifrån patientens förutsättningar.

Hjälp patienten förstå vilken rätt de har till vård och hur mycket det kostar. Patientens rättigheter och kostnader beror på deras juridiska status (asylsökande, papperslös, folkbokförd, etc.). Ge individuell vägledning om vilka regler och avgifter som gäller just för dem.

Läs mer om regelverk och tips för olika juridisk status på Vårdgivare Skåne.

[Vård av personer från andra länder - Vårdgivare Skåne](#)

Informera om hur de kan komma i kontakt med er enhet. Är det möjligt att komma i kontakt med er om man inte kan språket? Diskutera på er enhet hur ni kan skapa förutsättningar för det.

Informera om akutnummret 112 och var närmaste akutmottagning ligger samt när det är aktuellt att ska söka vård där.

Barn

Informera om att barn under skolålder kommer kallas till BVC och vad det är. Informera om att barn får kostnadsfri sjukvård och kostnadsfria mediciner. Informera om förebyggande tandvård till barn. Alla nyanlända barn blir inte kallade till tandvården. Var därför behjälplig med kontakter vid behov.

Provtagning

Säkerställ att det finns rutiner för samtliga prover på enheten. Provtagningen kan med fördel tas i direkt anslutning till hälsosamtalet. Det underlättar för patienten och ökar sannolikheten att provtagningen blir genomförd.

”I hälsoundersökningen ingår också att vi tar blodprover. Känner du dig bekväm med att sitta i provtagningsstolen?”

”Om du tycker det är obehagligt med provtagning kan jag sätta på ett plåster med bedövningskräm.”

Barn

Många barn kan, av olika anledningar, vara rädda för provtagning och en del har dåliga erfarenheter från hemlandet. Om barnet visar rädsla kan du fråga om de vill sitta på en annan plats vid provtagningen, till exempel på brits eller en vanlig stol. Gör en bedömning om det är bättre att barnet sitter i vårdnadshavares knä även om vårdnadshavare till exempel säger: ”Han är en stor pojke och kan sitta själv”. Det är du som ska se till att provtagningssituationen är trygg och säker för barnet.

Föreslå Emla-plåster. Enligt anvisning ska det sitta på i 60 minuter men 30–40 minuter ger också bra effekt.

”Nu ska vi gå till ett annat rum för att ta blodprov. Mamma eller pappa kan följa med. Vi ska ta det här i armen (visar i armvecket).”

Kroppsundersökning

Kroppsundersökning av läkare är en screeningåtgärd.

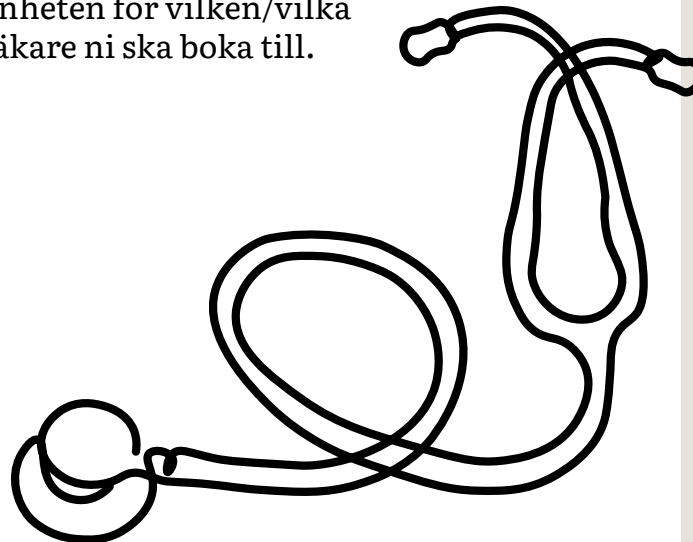
Sjuksköterska som genomför hälsoundersökning bedömer behov av kroppsundersökning och bokar till läkare. Liksom vid all annan vård är det den vårdansvarige läkaren som avgör omfattningen av kroppsundersökning.

Om det föreligger vårdbehov eller misstanke om sjukdom som föranleder behov av läkarundersökning ska detta triageras enligt vanlig rutin och är inte en del av hälsoundersökningen.

Kroppsundersökning kan förslagsvis utföras på patienter över 75 år som inte varit på läkarbesök de senaste åren eller om någon särskild orsak föreligger.

Många av våra asylsökande barn kommer från förhållande där man kanske inte har BVC eller skolhälsovård. Därför har kanske barnet aldrig blivit kontrollerat avseende exempelvis hjärta och lungor. Fråga föräldrarna om de vet om en läkarundersökning blivit gjord och vid tvekan bokas barnet in för en screening hos läkare.

Upprätta gärna en rutin på enheten för vilken/vilka läkare ni ska boka till.

”Det verkar osäkert om (barnets namn) har blivit undersökt av läkare och vi kan erbjuda en läkarundersökning. I den undersökningen ingår det bland annat att läkaren lyssnar på hjärta och lungor. Vill du att jag bokar ett besök?”

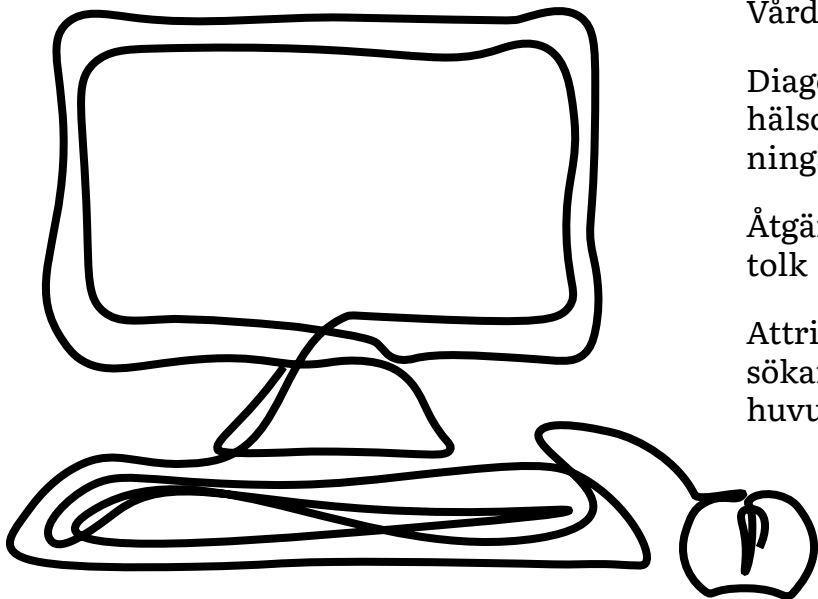
”Det verkar som det var länge sen du blev läkarundersökt. Vi kan erbjuda en hälsoundersökning hos läkare som bland annat lyssnar på hjärta och lungor. Vill du att jag bokar ett besök?”

Efter besöket

Packa och skicka prover enligt rutin. Följ de speciella riktlinjer som gäller för Quantiferon. Även PKU ska skickas enligt speciella rutiner.

Se länkar under Förbered provtagning.

Dokumentation

Dokumentera information som är relevant för patientens hälsa och för eventuella framtida vårdbesök. Använd avsedd journalmall (Hälsosamtal vid ankomst till Sverige – PMO)

Vårdkontakt: Mottagningsbesök

Diagoskod: Z108 "Rutinmässig allmän hälsokontroll av andra definierade befolkningsgrupper"

Åtgärds kod (tolk): ZV020 Användande av tolk

Attribut: Hälsoundersökning av asylsökande (HUA). Attributet används för huvudman 95.

Hälsoundersökning av nyanlända och papperslösa alla åldrar (HUN). Attributet används för huvudman 90, 91 och 93.

För andra kombinationer av attribut och huvudman utgår i dagsläget inte ersättning. Om personen har en annan huvudman behöver detta korrigeras i besöksregistreringen i Pasis.

1. Sök upp vårdkontakten i Pasis (bild 083).
2. Välj det aktuella besöket.
3. Ändra huvudman (längst ner, bild 085)
4. Ändra till huvudman 93, använd frikod HUN
5. Spara

[Pasis – rutiner och instruktioner - Vårdgivare Skåne \(skane.se\)](#)

Provsvår/uppfølging

På enheten bör det finnas rutin för vem som tar hand om provsvaren. Det kan vara den sjuksköterska som gjort hälsoundersökningen.

Vid patologiska provsvar ska patienten bokas till läkare på enheten där hälsoundersökningen är utförd. Även svar på lungröntgen administreras av läkare.

Det behöver finnas en rutin för hur patienten blir meddelad, även vid icke patologiska provsvar. Detta kan göras av sjuksköterska.

Det kan ta några veckor innan man får PKU-svar. Berätta för föräldrarna vid hälsosamtalen att om man hittar något avvikande på provet kommer PKU-laboratoriet att ringa direkt till dem. Det är därför bra att på remissen uppge ett telefonnummer till någon som pratar svenska eller engelska. Du kan också skriva att personen som telefonnumret går till endast talar ett annat språk.